

TÜRKSAM

Analiz

KASIM 2024 / NO 22

Cusup Abdrahmanoğlu ve Kırgızistan Kitabı

Erdem YILMAZ*

Cusup Abdrahmanoğlu'un *Kırgızistan* kitabı, Sovyet niteliğindedir ve Abdrahmanoğlu'un reformcu vizyonunu döneminde Kırgızistan'ın tarım, sanayi, kültürel ve sosyal yansıtır.

yapısına dair kapsamlı bir analiz sunan nadir eserlerden Kitabın yazıldığı dönem, Sovyetler Birliği'nin Orta biridir. Kitap, sadece tarihsel bir döküm değil, aynı zamanda Asya üzerindeki etkisinin giderek arttığı bir dönemdir. o dönemin zorluklarını, potansiyellerini ve reform ihtiyacını Kırgızistan gibi bölgelerde Sovyet merkezi planlama ele alan bir manifesto niteliğindedir. Abdrahmanoğlu, politikaları doğrultusunda tarım ve sanayileşme süreçleri dönemin Sovyet politikalarını eleştiren cesur bir lider hızlandırılmış, aynı zamanda eğitim ve kültürel reformlar olarak, Kırgızistan'ın geleceğine dair vizyoner bir yapılmıştır. Ancak bu reformlar, her zaman yerel yaklaşım sergilemiştir. Kitabın yazılışı, Sovyetler Birliği'nin halkın ihtiyaçlarına tam anlamıyla cevap verememiştir. baskıcı politikalarının etkisi altında şekillenmiş, ancak Abdrahmanoğlu, kitabında bu sorunları ele alarak Sovyet Abdrahmanoğlu bu süreçte Kırgız halkının çıkarlarını her politikalarının eksikliklerine işaret etmiş ve Kırgız halkının zaman savunmuştur. kendi kültürel ve ekonomik gelişimini sürdürebilmesi için çeşitli önerilerde bulunmuştur.

1) Tarihsel Bağlam ve Abdrahmanoğlu'un Rolü

Cusup Abdrahmanoğlu, 1901 yılında Kırgızistan'da doğmuş ve genç yaşta Sovyet yönetiminde önemli görevler üstlenmiştir. 1916 Ürkün İsyanı ve 1917'deki Ekim Devrimi sonrasında Kırgızistan'ın özerklik kazanmasında büyük rol oynamıştır. Abdrahmanoğlu, 1927'de Kırgız Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin Halk Komiserleri Kurulu Başkanı olarak atanmış ve bu pozisyonda genç yaşına rağmen derin ve potansiyel fırsatları detaylı bir şekilde ele alarak, o bir siyasi bilgelik sergilemiştir. 1928 yılında yayımlanan dönemdeki Kırgızistan'ın durumunu analiz etmektedir. *Kırgızistan* kitabı, Kırgız halkının geleceği için bir yol haritası Kitap, birçok farklı konu başlığında derinlemesine

* Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi

incelemeler içerir ve bu bağlamda Kırgızistan'ın geleceği için öneriler sunar.

2.1) Tarımın Modernizasyonu

Abdrahmanoğlu, kitabının en dikkat çekici bölümlerinden birini tarım sektörüne ayırmıştır. Kırgızistan, coğrafi yapısı ve iklim koşulları itibarıyla tarım potansiyeli yüksek bir bölge olmasına rağmen, dönemin Sovyet politikaları ve yerel uygulamalar nedeniyle bu potansiyeli yeterince değerlendirememiştir. Kitapta, Kırgızistan'ın tarımsal faaliyetlerinin modernizasyonu ve verimliliğinin artırılması için gerekli reformlar üzerinde durulmaktadır.

Abdrahmanoğlu, özellikle pamuk ve tahıl üretimi gibi stratejik tarım ürünlerinin geliştirilmesine vurgu yapmıştır. Pamuk, Sovyetler Birliği'nin kalkınma planları doğrultusunda önemli bir hammadde olarak öne çıkmakta ve Kırgızistan'ın ekonomik kalkınmasında merkezi bir rol oynamaktadır. Abdrahmanoğlu, bu alandaki sorunları ele alarak, çiftçilerin modern tarım teknikleri ve aletleriyle donatılması gerektiğini savunmuştur. Aynı zamanda, tarımda yaşanan problemler arasında yer alan verimlilik eksiklikleri, sulama sorunları ve çiftçilerin eğitim yetersizlikleri gibi konulara da değinmiştir. Kırgızistan'ın tarımsal potansiyelinin artırılması için önerdiği stratejiler arasında, devletin tarıma yönelik daha fazla yatırım yapması ve çiftçilere eğitim imkânları sunması bulunmaktadır. Abdrahmanoğlu, bu tür reformların Kırgızistan'ı sadece Sovyetler Birliği içinde değil, aynı zamanda uluslararası pazarda da rekabetçi bir tarım merkezi haline getirebileceğini belirtmektedir.

2.2) Sanayinin Geliştirilmesi

Kitap içerisinde sanayi konusu, Kırgızistan'ın ekonomik kalkınmasında büyük bir önem taşır. Abdrahmanoğlu, Kırgızistan'ın sanayi altyapısının geliştirilmesi gerektiğini savunmakta ve bu konuda çeşitli önerilerde bulunmaktadır. Kitapta, sanayinin gelişiminin yalnızca tarımsal üretimin artmasıyla değil, aynı zamanda sanayi sektörünün kendine özgü potansiyelinin değerlendirilmesiyle de sağlanması gerektiği vurgulanmaktadır.

Kırgızistan'ın doğal kaynakları açısından zengin olduğu, bu zenginliklerin işlenmesi ve değerlendirilebilmesi için uygun

sanayi tesislerinin kurulması gerektiği ifade edilmektedir. Abdrahmanoğlu, bu bağlamda, Sovyetler Birliği'nin merkezi planlamasının Kırgızistan'a özgü gereksinimlere uyum sağlaması gerektiğini savunmuştur. Bu, Kırgız halkının kendi kaynaklarını ve yeteneklerini kullanarak ekonomik bağımsızlığını kazanması için kritik bir öneme sahiptir.

Sovyet sanayi politikalarının Kırgızistan'a getirdiği zorluklar ve bu zorlukların üstesinden gelmek için gerekli olan adımlar, Abdrahmanoğlu'nun kitapta ele aldığı diğer bir önemli konudur. Kitabında, sanayinin güçlendirilmesi için işçi sınıfının eğitime, nitelikli iş gücünün yetiştirilmesine ve sanayi tesislerinin modernleştirilmesine yönelik önerilerde bulunmaktadır. Ayrıca, Kırgızistan'ın sanayileşme sürecinin hızlandırılması için daha fazla yatırım ve devlet desteği talep etmektedir.

2.3.) Eğitim ve Kültürel Gelişim

Eğitim, Abdrahmanoğlu'nun *Kırgızistan* kitabında üzerinde en fazla durduğu konulardan biridir. Sovyetler Birliği döneminde Kırgız halkının okuma yazma oranının düşüklüğü, eğitim sisteminin yetersizliği ve yerel kültürün yok olma tehlikesi gibi sorunlar, Abdrahmanoğlu'nun analizlerinde önemli bir yer tutmaktadır. Kitapta, eğitim sisteminin düzeltilmesi ve Kırgız halkının kendi dilinde eğitim almasının gerekliliği üzerinde durulmaktadır.

Abdrahmanoğlu, Kırgızca'nın eğitim dili olarak benimsenmesinin önemini vurgulamış, yerel halkın kendi kimliğini koruması ve kültürel mirasını yaşatabilmesi için eğitimde Kırgız dilinin kullanılmasının kritik olduğunu savunmuştur. O dönemde, eğitimde yalnızca Rusça'nın kullanılmasının Kırgız halkını dışladığını ve bu durumun halkın eğitim düzeyini olumsuz etkilediğini belirtmiştir.

Kırgız halkının eğitim seviyesinin yükseltilmesi gerektiğini savunan Abdrahmanoğlu, eğitimin sadece bireyleri değil, toplumu da dönüştürebilecek bir güç olduğuna inanmaktadır. Bu bağlamda, eğitim reformlarının Kırgızistan'ın sosyal ve kültürel gelişimi için elzem olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca, Abdrahmanoğlu, eğitim alanında yaşanan sorunların çözümü için devletin daha fazla yatırım yapması ve öğretmenlerin yetiştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

2.4) Kültürel Kimlik ve Dil Politikasına Eleştiri

Abdrahmanoğlu'un *Kırgızistan* kitabında ele aldığı bir diğer önemli konu, Kırgız halkının kültürel kimliğinin korunmasıdır. Sovyetler Birliği döneminde uygulanan kültürel asimilasyon politikaları, yerel halkın kimliğini tehdit eden önemli bir faktördür. Abdrahmanoğlu, Kırgız halkının kendi kültürünü yaşatabilmesi için diline sahip çıkması gerektiğini savunmuştur. Kırgızca'nın resmi dil olarak kabul edilmesi gerektiğini, bu durumun halkın kültürel kimliğini korumasında büyük önem taşıdığını belirtmiştir.

Abdrahmanoğlu, Sovyet yönetiminin Kırgız kültürü üzerindeki baskıcı etkilerine karşı durarak, Kırgız kültürünün ve dilinin yaşatılmasının gerekliliğini vurgulamıştır. Kitapta, yerel halkın kültürel değerlerinin ve geleneklerinin korunması gerektiği yönünde güçlü bir mesaj bulunmaktadır. Kırgız dilinin resmi yazışmalarda ve eğitimde kullanılmasının, halkın kültürel mirasını yaşatmak ve geleceğe taşımak için şart olduğunu belirtmiştir.

2.5) Reform Önerileri ve Gelecek Vizyonu

Abdrahmanoğlu'un *Kırgızistan* kitabındaki reform önerileri, Kırgız halkının bağımsızlık mücadelesinde ve Sovyetler Birliği dönemindeki kalkınma çabalarında önemli bir yere sahiptir. Kitap, yalnızca o dönemin sorunlarını ele almakla kalmaz, aynı zamanda geleceğe dair umut dolu bir vizyon sunar. Abdrahmanoğlu, Kırgızistan'ın ekonomik kalkınması ve sosyal refahı için gerekli olan adımları atmayı önerirken, bu reformların halkın katılımıyla gerçekleştirilmesi gerektiğini savunmuştur.

Tarım, sanayi, eğitim ve kültürel alanlarda yapılması gereken reformların, Kırgız halkının kendi potansiyelini değerlendirmesi ve bağımsız bir kimlik geliştirmesi için elzem olduğunu belirtmiştir. Abdrahmanoğlu, bu reformların Kırgız halkının kendi ayakları üzerinde durabilmesi için kritik bir gereklilik olduğunu savunmuştur. Kitapta sunulan öneriler, Kırgızistan'ın Sovyetler Birliği içindeki konumunu güçlendirmeyi amaçlarken, aynı zamanda yerel halkın kendi kimliğini koruma mücadelesine de katkı sağlamayı hedeflemektedir.

3)Sovyet Politikalarına Eleştiriler

Abdrahmanoğlu'un en belirgin özelliklerinden biri, Sovyet politikalarını cesur bir şekilde eleştirmesidir. Özellikle Sovyetler Birliği'nin Kırgızistan'daki baskıcı uygulamaları karşısında Kırgız halkının çıkarlarını savunma konusundaki kararlılığı, onun liderlik vasfını pekiştiren unsurlardan biridir. Sovyetler Birliği'nin Kırgızistan'da uyguladığı dil ve kültür politikaları, Abdrahmanoğlu'un en çok eleştirdiği konulardan biridir. Kırgızca'nın resmi dil olarak kabul edilmemesi, Kırgız halkının büyük bir kısmının dışlanmasına neden olmuş, bu da halkın Sovyet yönetimine olan güvenini sarsmıştır.

Abdrahmanoğlu, Sovyet tarım politikalarına da eleştirel bir bakış açısı getirmiştir. Tarımda yaşanan sorunlar, özellikle toprağın verimli kullanılamaması ve çiftçilerin yeterli eğitimden yoksun olması, Sovyetlerin tarım politikalarının yetersizliklerini ortaya koymaktadır. Abdrahmanoğlu, bu sorunların giderilmesi için reformlar yapılması gerektiğini savunmuştur. Özellikle pamuk üretimi ve hayvancılık gibi alanlarda Kırgızistan'ın potansiyelinin yeterince değerlendirilmediğini belirtmiş ve bu alanlarda yapılacak reformların Sovyetler Birliği'nin kalkınma planlarına büyük katkı sağlayacağını dile getirmiştir.

4) Abdrahmanoğlu'un Mücadelesi ve Trajik Sonu

Cusup Abdrahmanoğlu'un Sovyet politikalarına yönelik eleştirileri ve Kırgız halkının çıkarlarını savunma konusundaki kararlılığı, onun Sovyet yönetimi tarafından hedef haline gelmesine neden olmuştur. 1937 yılında Sovyet yetkilileri tarafından milliyetçi ve Pan-Türkist bir örgütle ilişkili olduğu iddiasıyla tutuklanan Abdrahmanoğlu, ağır işkencelere maruz kalmış ve 1938 yılında idam edilmiştir. Ancak 1958 yılında Sovyet Yüksek Mahkemesi tarafından suçsuz bulunmuş ve itibarı iade edilmiştir.

Abdrahmanoğlu'un trajik sonu, Kırgız halkı için derin bir üzüntü kaynağı olmuştur. Onun Sovyet baskılarına karşı mücadelesi, Kırgız halkının bağımsızlık mücadelesinin bir sembolü haline gelmiştir. Abdrahmanoğlu'un ölümünden sonra ailesi de Sovyet rejimi tarafından baskılara maruz kalmış, ancak bugün Abdrahmanoğlu'un mezarı, Kırgızistan'ın bağımsızlık mücadelesinde hayatını kaybeden birçok önemli figürle birlikte Ata Beyit anıt

mezarlığında yer almaktadır. Bu mezar, Kırgız halkı için bir hatıra ve ulusal bir sembol haline gelmiştir.

5) Abdrahmanoğlu'un Mirası

Cusup Abdrahmanoğlu, Kırgız halkının bağımsızlık mücadelesinde ve Sovyet dönemindeki kalkınmasında kritik bir rol oynamıştır. Onun reformcu vizyonu ve Kırgız halkının kültürel kimliğini savunma konusundaki kararlılığı, Kırgızistan'ın siyasi tarihinde derin izler bırakmıştır. Kırgızistan kitabı, Abdrahmanoğlu'un vizyonunu ve Sovyet politikalarına yönelik eleştirilerini içeren önemli bir kaynak olarak hala değerini korumaktadır.

Kitap, Kırgızistan'ın o dönemdeki tarım, sanayi ve eğitim yapısını anlamak için önemli bir başvuru kaynağıdır ve Abdrahmanoğlu'un ileri görüşlü düşüncelerini yansıtır. Kırgızistan'ın ekonomik, sosyal ve kültürel gelişimine dair sunduğu çözüm önerileri, yalnızca dönemin sorunlarına ışık tutmakla kalmaz, aynı zamanda bugünkü Kırgızistan için de ilham verici niteliktedir. Abdrahmanoğlu'un eserinde ele aldığı birçok konu, bugün hâlâ Kırgızistan'ın modernleşme sürecinde gündemde olan meselelerdir.

6) Kırgızistan'ın Geleceğine Dair Vizyonu

Cusup Abdrahmanoğlu, *Kırgızistan* kitabında Sovyetler Birliği'nin baskıcı politikalarına rağmen, Kırgız halkının geleceğine dair umutlu bir tablo çizmeye çalışmıştır. Kırgızistan'ın tarımsal potansiyelini doğru bir şekilde kullanması halinde, bölgenin sadece Sovyetler Birliği içinde değil, tüm dünyada önemli bir tarım merkezi haline gelebileceğini savunmuştur. Ayrıca, Kırgızistan'ın doğal kaynaklarını verimli kullanarak sanayileşme sürecine hız kazandırabileceğini ve bölgedeki ekonomik kalkınmayı destekleyebileceğini öngörmüştür.

Abdrahmanoğlu'un en önemli katkılarından biri, halkın eğitiminin artırılması gerektiğine olan inancıdır. Eğitim düzeyinin yükselmesiyle Kırgız halkının ekonomik kalkınmaya daha fazla katkı sağlayabileceğini ve bölgenin kültürel gelişiminin hızlanacağını savunmuştur. Bu bağlamda, Kırgızca'nın resmi dil olarak kabul edilmesi gerektiği yönündeki çağrıları, sadece dilin korunması için değil, aynı zamanda halkın eğitimine daha fazla katılım

göstermesi için kritik bir adım olarak görülmüştür.

Abdrahmanoğlu'un eğitim ve kültürel gelişime verdiği önem, onun Sovyet rejiminin baskıcı politikalarına rağmen Kırgız halkının bağımsız kimliğini koruma arzusunu da yansıtır. Abdrahmanoğlu, halkının kendi dilinde eğitim alması ve kültürel mirasını yaşatması gerektiğine inanmıştır. Bu, onun sadece bir devlet adamı değil, aynı zamanda bir kültür ve dil savunucusu olarak da hatırlanmasına katkıda bulunmuştur.

7) Abdrahmanoğlu'un İdeolojik Duruşu ve Pan-Türkizm İddiaları

Abdrahmanoğlu'un Sovyet rejimiyle olan ilişkisi, onun ideolojik duruşu nedeniyle zaman zaman tartışmalı bir hale gelmiştir. Sovyet yetkilileri, Abdrahmanoğlu'u Pan-Türkist bir hareketin parçası olmakla suçlamış ve bu suçlamalar onun 1937'de tutuklanmasına ve 1938'de idam edilmesine yol açmıştır. Pan-Türkizm, Sovyetler Birliği içinde bölücü bir hareket olarak görülmüş ve Abdrahmanoğlu'un Kırgız halkının bağımsız kimliğini savunması, bu ideolojik çerçevede tehdit olarak algılanmıştır.

Abdrahmanoğlu'un Pan-Türkizm suçlamalarıyla karşı karşıya kalması, onun Kırgızca'nın resmi dil olarak kabul edilmesi ve Kırgız halkının kendi kültürel kimliğini koruma talepleriyle doğrudan ilişkilidir. Sovyet yönetimi, yerel halkların bu tür taleplerini merkezi yönetim üzerinde bir tehdit olarak görmüş ve Abdrahmanoğlu gibi liderleri hedef almıştır. Ancak Abdrahmanoğlu, Sovyet rejimine karşı duruşuna rağmen, halkının çıkarlarını her zaman ön planda tutmuş ve Kırgızistan'ın Sovyetler Birliği içindeki yerini koruyarak reformların gerçekleştirilmesini savunmuştur.

8) Kırgızistan'ın Modernleşme Sürecinde Abdrahmanoğlu'un Mirası

Cusup Abdrahmanoğlu'un Kırgızistan için bıraktığı miras, bugün hala ülkenin modernleşme sürecinde önemli bir rol oynamaktadır. Abdrahmanoğlu'un reform önerileri, Kırgızistan'ın ekonomik ve sosyal yapısının gelişimine dair uzun vadeli bir vizyon sunar. Onun liderlik vasfı, sadece Sovyetler Birliği döneminde değil, bağımsız Kırgızistan'ın inşasında da etkili olmuştur.

Bugün Kırgızistan'da Abdrahmanoğlu'un adı, eğitim, dil ve kültürel mirasın korunması konularında sıkça anılmaktadır. Onun Kırgızca'nın resmi dil olarak kabul edilmesi yönündeki talepleri, Kırgız halkının kendi kimliğini koruma ve geliştirme mücadelesinde önemli bir dönüm noktası olmuştur. Ayrıca, Abdrahmanoğlu'un ekonomik kalkınma vizyonu, tarım ve sanayi sektörlerinde yapılması gereken reformlar için hala bir rehber niteliğindedir.

Abdrahmanoğlu'un Kırgızistan kitabı, sadece bir dönemin tarihini anlatmakla kalmaz, aynı zamanda Kırgızistan'ın geleceğine dair umut dolu bir vizyon sunar. Onun reformcu düşünceleri, Kırgız halkının bağımsızlık mücadelesinde ve Sovyetler Birliği dönemindeki kalkınma çabalarında önemli bir yer tutar. Abdrahmanoğlu, Kırgız halkının ekonomik, sosyal ve kültürel gelişimi için çalışmış ve bu uğurda hayatını feda etmiştir. Bugün onun mirası, Kırgızistan'ın bağımsızlık mücadelesinin bir sembolü olarak yaşamaya devam etmektedir.

Sonuç

Cusup Abdrahmanoğlu'un *Kırgızistan* kitabı, Kırgızistan'ın Sovyetler Birliği dönemindeki ekonomik, sosyal ve kültürel yapısına dair kapsamlı bir analiz sunar. Abdrahmanoğlu, kitabında Sovyet politikalarını eleştirirken, Kırgız halkının çıkarlarını koruma ve geliştirme amacını güden reform önerileri sunmuştur. Onun tarım, sanayi, eğitim ve kültürel gelişim konusundaki görüşleri, Kırgızistan'ın modernleşme sürecinde hala geçerliliğini koruyan önemli fikirlerdir.

Abdrahmanoğlu'un hayatı, Sovyet rejimi tarafından trajik bir şekilde sona erdirilse de onun mirası Kırgızistan halkı için bir ilham kaynağı olmaya devam etmektedir. Kırgızistan kitabı, sadece bir dönem anlatısı değil, aynı zamanda Kırgız halkının geleceğine dair bir rehber niteliğindedir. Abdrahmanoğlu'un liderliği, cesareti ve reformcu vizyonu, Kırgızistan'ın siyasi tarihinde derin izler bırakmış ve Kırgız halkının bağımsızlık mücadelesinde önemli bir yer edinmiştir.

Kaynakça:

Abdyraqman uulu, Cusup. (Hrz. Erdem Jylmaz). "Qyrğyzistan", Mavi Gök Çyqarmasy, İstanbul, 2024.